

CULTURA CREȘTINĂ

APARE, CU ESCEPȚIA LUNILOR IULIE ȘI
AUGUST, LA 10 ȘI 25 n. A FIECĂREI LUNI.

Abonamente:

Pe un an: cor. 10.
Pe $\frac{1}{2}$ an: cor. 5.
În străin.: cor. 12.
Numărul 50 bani.

REDAȚIA:

Dr. Ioan Sâmpăleanu, Ștefan
Roșianu, Dr. Alexandru Ni-
colescu, Dr. Alexandru Rusu și
Dr. Ioan Coltor.

Redacția și Admi-
nistrația:

»Cultura Creștină«,
Balázsfalva.

O reuniune de mare importanță.

— Din prilejul publicării novelor statute ale reuniunii de misiuni sfinte a
preoților gr.-cat. din Arhidieceză. —

Sub influința unor cauze interne și externe destul de bine cunoscute, s'au pornit în timpul din urmă în sinul bisericii noastre o seamă de mișcări, cari dovedesc o pătrundere tot mai superioară a menirii sublime ce are: lucrarea mântuirii sufletelor. Isvorite din cele mai curate îndemnuri, ele țin seamă de trebuințele adevărate ale masselor de credincioși și prin aceasta devin mijloace tot mai indispensabile în calea noastră spre lumină și viață.

Dintre acestea poate cea mai însemnată și între împrejurările date desigur cea mai trebuincioasă, este mișcarea, în serviciul căreia stau așa numitele „reuniuni de misiuni sfinte.“ Prin mijloace extraordinare, prin predicarea mai solemnă și mai deasă ca de obicei a cuvântului dumnezeesc, prin aceea putere de persuadare ce se desprinde din deprinderile sufletești făcute în masse, și mai ales prin ajutorul dumnezeesc ce se împarte cu deosebită dărnicie cu astfel de prilejuri, reuniunile noastre de misiuni fac adevărate minuni. Cine a luat parte vre-odată la misiuni populare, nu poate să uite multă vreme actele de adevărată credință manifestate cu putere elementară de poporul nostru adânc religios. De aceea am citit cu deosebită bucurie cuvintele călduroase ale celui mai nou „cercular“ arhidiecezan (IV—1914), prin care I. P. S. Sa Mitropolitul Blajului recomandă sprijinirea efectivă a reuniunii de misiuni, îndemnând preoții „să se înscrie de membri activi“ și „inculcându-le să o facă cunoscută și credincioșilor, îndem-

nându-i a se înscrie între ajutătorii și binefăcătorii acestei reuniuni“.

Deodată cu acest cercular, preoțimea arhidiecezană a primit și câte un exemplar din nouele statute, pentru ca din cetirea lor să se poată convinge singur fiecare preot, că o urmare a îndemnului arhieresc ce mult bine poate produce și în sufletul său și în sufletul credincioșilor săi. Nu inzistăm aici mai pe larg asupra renașterii sufletești ce are să urmeze din aceea, că în fiecare parohie se vor ținea „cel puțin la 10 ani odată misiuni sfinte pentru popor“, dar nu putem să nu ne gândim cu bucurie nespusă la dispoziția sufletească — atât de importantă pentru o rodnică activitate pastorală — a acelor preoți, cari înscriindu-se de membri activi ai reuniunii se îndatorează, „să se mărturisească cel puțin odată în fiecare pătrar de an și să participe cel puțin odată în trei ani la exercițiile spirituale preoțești, cari se vor ținea parte în centru, parte afară în tractele protopopești“. Dacă este adevărat — și este — că noi preoții trebuie să fim „lumina lumii“ și „sarea pământului“, nu mai puțin adevărat este și aceea, că avem neapărată trebuință de a ne îngriji ca „lumina“ să nu scadă și „sarea“ să nu se strice, pentrucă dacă se va strică „sarea“ menită să asigure sănătatea celorlalte elemente de viață, „în ce se va sără“? E și acesta un motiv pentru care credem, că în scurtă vreme reuniunea va ajunge la un îndoit și întreit număr de membri, întinzându-se ca o rețeauă bine legată asupra întregii arhidieceze, respective — în cadrele reuniunilor similare ale diecezelor sufragane — asupra întregii noastre provincii metropolitane.

La Bunăvestirea acestui an în jurul amvonului catedralei din Blaj, se vor adună cu sutele și poate cu miile credincioșii noștri dornici de primenire sufletească, consacrându-se astfel chiar în inima provinciei noastre metropolitane conștiința unui sublim *excelsior* al religiunii...

Dee Dumnezeu ca bătăile pline de viață ale inimii să se resimtă până și în cele mai depărtate colțuri ale extremităților, trezind pretutindeni cele mai frumoase porniri spre mai bine! Aceasta ar fi cea mai frumoasă răsplată și în aceeaș vreme cea mai scumpă mângăiere pentru aceia, cari nu cruță nici o osteneală când e vorba de promovarea bunului mers al reuniunii de misiuni sfinte.

Dr. ALEXANDRU RUSU.

Mărturisirea de Paști se poate face la oricare confesar.

În Nr. 3 din 1 Martie c. al revistei „Cuvântul Adevărului“ tratându-se la rubrica pastorală despre mărturisirea de Paști se afirmă, „că cine în decursul postului mare s'a mărturisit la alt preot, nu la preotul propriu, a făcut un lucru bun, dar încă nu a împlinit porunca bisericii, care obligă sub păcat.“ Dar dacă cineva, și după ce i-s'ar fi spus lucrul acesta, „totuș rămâne pe lângă hotărîrea lui de a se mărturisi la alt preot, să fie făcut atent, că spre acest scop are lipsă de permisiunea preotului propriu“. Oare poate-se susține teoria aceasta ori nu? Răspundem că nu. Prin urmare oricare credincios din orice parohie, se poate mărturisi de Paști, împlinind astfel porunca bis., oricărui confesar, oriunde ar fi el și pentru spovedania lui nu are lipsă de permisiunea preotului său propriu.

Ce e drept în conciliul al IV-lea din Lateran (1215) la cap 21. „*De annua confessione*“ se zice: „Tot¹⁾ credinciosul de ambele sexe, după ce va fi ajuns la anii priceperii, să-și mărturisească cu credință singur toate păcatele sale cel puțin odată în an la preotul propriu etc.“ Dar din acest decret în care se poruncește expres credincioșilor, ca în fiecare an barăm odată să se mărturisească *preotului lor propriu*, nu reiesă: 1. că mărturisirea aceasta să fie la Paști făcută, 2. nici că dacă unii se mărturisească la Paști de bunăvoie, ar fi obligați să se mărturisească preotului propriu, ci pot să se spovedească atunci oricui, însă odată în an, oricând ar fi aceea, să meargă și la preotul lor.

Cu timpul însă s'a introdus datina de a împlini porunca aceasta bisericească în postul Paștilor și pe vremea conciliului din Lateran, dacă vre-un credincios s'ar fi mărturisit numai de Paști, este evident, că o astfel de spovedanie trebuie să o facă la preotul său propriu. Preot propriu se consideră atât parohul, cât și episcopul diecezan, cât și papa sau oricare alt preot delegat de aceștia. (S. Thoma, Opusc. contra impugn. Relig.) Însă porunca aceasta a sf. sinod lateran a ținut foarte puțin încât privește partea ei a doua, adică de a se face

¹⁾ Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata saltem semel in anno fideliter confiteatur proprio sacerdoti etc.

spovedania anuală la preotul propriu, așa, încât pe timpul conciliului tridentin, carele a reînnoit obligamântul mărturisirii anuale, eră datină universală în biserică, ca mărturisirea anuală să se facă, chiar și dacă s'ar fi îndeplinit în timpul pascal, la oricare preot provăzut cu jurisdicție de a ascultă mărturisiri, oriunde s'ar fi aflat el. Dela conciliul tridentin încoace toți autorii mari de morală susțin, că mărturisirea de Paști în mod valid și licit se poate săvârși în forma aceasta.

Fiind chestia aceasta foarte importantă, fiindcă dela rezolvarea ei atârnă bunătatea ori răutatea multor mărturisiri de Paști, cred, că este bun și potrivit lucru să înșir atât mărturiile celor mai de frunte autori de morală, cât și eventualele deciziuni canonice, cari normează și explică limpede toată chestiunea.

1. Renumitul moralist belgian *Ios. Aertnys* (despre a cărui teologie morală susține *Lehmkrhl*¹⁾, că este „opus omnino dilucide et moderate compositum, dignum, quod cum magna laude commemoretur“) *vorbind despre mărturisirea anuală și amintind dispozițiile conciliilor din Lateran și Trident zice*²⁾: — „Fiindcă din timpul acela (dela conciliul tridentin încoace) numai episcopii dau voie să se asculte mărturisirile, urmează de sine, că credincioșii se pot mărturisi oricărui preot aprobat de episcop“.

2. *Bucceroni S. I.* profesor de teologia morală la universitatea Gregoriană din Roma explicând a 3-a și a 4-a poruncă bisericească își pune expres întrebarea³⁾. — „Oare mărturisirea anuală ce nu se face la parohul sau la altul cu permisiunea parohului, este de ajuns spre a satisface poruncii bisericii relativ la mărturisirea anuală, de făcut înaintea preotului

¹⁾ A. Lehmkuhl S. I. — *Theologia moralis*, vol. II^a, p. 844.

²⁾ *Ios. Aertnys C. SS. R. Theologia moralis*, tomus I^o, p. 415. Tornaci 1901. *Quum ex illo tempore soli Episcopi licentiam delegent ad Confessiones audiendas, sponte consequitur posse fideles confiteri cuicumque Sacerdoti approbato ab Episcopo.*

³⁾ *I. Bucceroni S. I.* — *Institutiones theologiae moralis*, vol. I^o, p. 668, n. 1560. Romae 1908. *An confessio annua, quae parochi, aut alteri ex parochi venia non fiat, sufficiens sit ad satisfaciendum Ecclesiae praecepto de annua Confessione, proprio sacerdoti facienda? Affirmative. Ratio est, quia qui confitetur sacerdoti iurisdictionem habenti et approbato, iam ei confitetur de licentia proprii pastoris, nempe vel summi Pontificis vel Episcopi, qui eum deputarunt, ut audiret Confessiones omnium ad eum confluentium.*

propriu?“ Și răspunde: „Da. Motivul este, pentru că acei cari se mărturisesc unui preot, care are jurisdicție și este aprobat, dejă i-se spovedesc cu permisiunea păstorului lor propriu, adecă sau a pontificelui suprem sau a episcopului, cari l-au delegat să asculte mărturisirile tuturor, cari merg la el“.

3. In cazurile de conștiință propuse de cardinalul De Lugo, de P. Benjamin Elbel, de P. Ioan Petru Gury și de alții, cari au fost rezolvate tot de P. Bucceroni¹⁾ se află următoarele: — „... când un episcop oarecare și mai târziu sinodul midenean i-a oprit [pe cei ce merg într'alt loc la spovedit, pe cei numiți în morală și drept: *peregrini*] să se mărturisească de Paști [altuia] afară de parohului lor propriu, sau cu permisiunea acestuia, S. C. C. [Sacra Congregațiune a Conciliului] la 5 Aprilie 1584 a hotărît, ca decretul acela n'au nici într'un chip să fie observate“.

4. In aceeaș carte la p. 164, vol. II. aflăm propus următorul caz de conștiință: „Leonard, preot aprobat în dieceză, desleagă pe mulți penitenți, chiar și în timpul pascal, peste voia parohilor. Ba încă continuă să o facă aceasta și după ce a interzis episcopul, ca nu cumva să se spovedească de Paști credincioșii cuiva afară de parohie fără permisiunea parohului“. Cazul acesta îl desleagă zicând, că au fost bune mărturisirile aceste de Paști, „deoarece, amăsurat interpretării comune, *preotul propriu, căruia trebuie să se mărturisească credincioșii odată în an*, este oricare preot aprobat“ și prin urmare ori cărui preot rânduit, adecă, având aprobare și jurisdicție în dieceză, cum sunt la noi toți preoții diecezani, pot să i-se mărturisească credincioșii și la Paști, chiar și fără voia parohilor, cari nu pot aduce dispoziții canonice, ba chiar și fără voia episcopilor, cari în lucrul acesta amăsurat Decl. S. C. C. 5 Aprilie 1584 și a C. *Superna* a lui Clemente X. § 4. 5, nu pot abrogă datina aceasta universală a bisericii. — Și să nu uităm, că P. Bucceroni este unul dintre cei mai apreciați scriitori de morală, ale cărui păreri sunt foarte mult respectate în Curia Romană și despre care cu atâta laudă scrie Lehmkühl²⁾

¹⁾ I. Bucceroni S. I. — Casus Conscientiae, vol. II° p. 159. Romae 1913. ... cum quidam episcopus et serius Synodus Midensis eis vetuissent confiteri in paschate, praeterquam proprio parcho vel de eius licentia, S. C. C. 5 Aprilis 1584 censuit, decreta illius nullo modo esse observanda.

²⁾ Op. cit. p. 847.

în „catalogul scriitorilor de teologie practică“: „erudite, succințe, acute res practicas tractat“.

5. În notele teologiei morale dedicate lui Piu al IX-lea de învățatul italian Scavini¹⁾ avem *relativ la mărturisirea de Paști* următoarele: „Cel ce nu se mărturisește parohului său, satisface preceptului mărturisirii anuale. Este sigur: trei papi au definit chestia aceasta: 1. Alexandru IV. în veacul XIII. în contra lui Vilhelm a S. Amore din Paris; 2. Ioan XXII. în veacul XIV. în contra lui Ioan Poliacus deasemeri din Paris; 3. Clemente VIII. în veacul XVI. în bulla Significatum împotriva unor parohi din dieceza Atrebatenă în Belgia. Din care motiv în mod comun se învață, că în capul *Omnis* sub numirea de *proprii sacerdotis* se înțelege, da, parohul, dar fără eschiderea episcopilor și a preoților, cari sunt confesari aprobați de cătră ordinari; de atare este datina de pretutindeni. *Preot propriu*, zice Angelicul, nu este numai cel parohial, ci și episcopul sau papa..., de unde, cel ce s'a mărturisit episcopului său ori cuiva care ține locul lui (cum sunt în mărturisire toți cei ce au delegare dela el de a spovedi. Nota noastră), s'a spovedit preotului său propriu. (Opusc. contra impugn. Relig.). Ba mai mult. S. C. a episcopilor în 1554 a declarat, că dacă episcopul ar porunci, ca nu cumva să asculte cineva mărturisiri fără permisiunea parohului, decretul acela să nu aibă nici o valoare“.

6. *Lehmkuhl* în opul său cu adevărat monumental *Theologia moralis*, ed. XI. la p. 839 n. 1451 din volumul I. accentuează expres vorbind despre mărturisirea de Paști, că deoarece episcopul dă (cum de fapt obvine și la noi) preoților săi jurisdicție peste întreagă dieceza, fiecare se poate mărturisi de Paști la oricine și poate astfel împlini porunca bisericească la oricare preot s'ar spovedi. Apoi adaugă²⁾: „De aceea parohul, care ar voi să-și oblige parohienii să i-se mărturisească lui, ar greși și ar păcătuî greu, fiindcă ar da anză cu un zel și râvnă indiscretă la mărturisiri sacrilege“.

7. *Génicot*, fost erudit profesor de morală la universitatea din Lovaniu susține ca absolut sigur acelaș lucru. În opera sa ajunsă la o a 7-a ediție curând după moartea lui și edată

¹⁾ Petrus Scavini. — *Theologia moralis universa. Liber tertius. Mediolani 1901*¹⁶, p. 413 p. (D) nota 436.*

²⁾ Quare parochus, qui ut sibi parochiani confiterentur obligare vellet, graviter erraret et peccaret, cum indiscreto zelo vel aemulatione sacrilegarum confessionum ansam praeberet.

de urmaşul său în catedră I. Salsmans spune expres¹⁾: „Nu împoartă, că la ce preot se face mărturisirea aceasta anuală, numai să se bucure de jurisdicție.“

8. *Noldin*, profesor de morală la universitatea din Insbruck, zice despre mărturisirea poruncită de biserică²⁾: „Se poate face oricărui preot aprobat, nici nu se mai recere, ca să fie la parohul ori în biserica parohială.“

9. Aceeaş învăţătură o susţine şi s. *Alfonso*³⁾, care în cartea a VI-a la tractatul despre sacramentul mărturisirii, cap II, n. 564 are următoarele: „Prin urmare credincioşii se pot mărturisi liber fiecărui confesar aprobat. Astfel în mod comun învaţă Pittoniu, Mazzotta şi Bonacina cu Suarez, Coninck, Valentia cu părere comună; tot aceasta pe lung o dovedeşte Benedict XIV. Şi aceasta [să se mărturisească liber oricui] chiar şi în timpul pascal şi împotriva voii parohului, cum zic Mazzotta şi Papa Benedict. — Anume ceace se spune în *cap. Omnis, etc. de poenit. et rem.*, că credincioşii trebuie să se mărturisească odată în an *preotului propriu*, este de a se înţelege (cum zice Glossa, Fagnanus şi Cabasutius) fiecărui preot aprobat de cătră ordinar.“

10. *Benedict XIV*⁴⁾, explică pe larg cine este acel *preot propriu*, căruia au să i-se spovedească credincioşii: „Nime nu poate să nege, fără de a-şi pierde credinţa, că şi pontificele

¹⁾ Eduardus Génicot S. I. — I. Salsmans S. I. *Institutiones Theologiae Moralis*, vol. II, pag. 311, n. 323 ³⁾. Bruxellis 1912⁷. Nec refert apud quem sacerdotem confessio haec annua instituatur, dummodo iurisdictione gaudeat.

²⁾ H. Noldin. *Summa Theol. Moralis*, vol. II. De praeceptis, pag. 700 n. 682, 5. Oeniponte 1906⁶. Fieri potest cuicumque sacerdoti approbato, nec requiritur amplius, ut fiat parochus vel in ecclesia parochiali.

³⁾ *Theologia moralis*. Editio nova. Romae 1909. Unde fideles libere possunt confiteri cuicumque confessario approbato. Ita communiter Pitonius (*Decis pro Confess.*, n. 370), Mazzotta (*Tr.* 6, disp. 1, qu. 1, cap 3, n. 6); et Bonacina (*De poenit.*, qu. 5, sect. 2, p. 4, n. 35) cum Suarez (*disp.* 26, sect. 1, n. 12), Coninck (*disp.* 8, dub. 9, n. 66), Valentia (*in 3-am Part.*, disp. 7, qu. 10, p. 2, v. *Tertio sequitur*); idque fuse probat Benedictus XIV. (*Notif.* 18, n. 5 et seqq). Et hoc etiam tempore paschali et invito parochus, ut dicunt Mazzotta et Papa Benedictus. Illud enim quod dicitur in *cap. Omnis, etc., de poenit. et rem.*, quod fideles debeant confiteri semel in anno proprio sacerdoti, intelligendum (ut ait Glossa et Fagnanus ac Cabasutius) omni sacerdoti qui ab Ordinario est approbatus.

⁴⁾ De synodo, lib. VII. cap 64, n. 2. Nemo, salva fide, negare potest etiam Summum Pontificem in tota Ecclesia, et episcopum in commissa sibi dioecesi proprium esse sacerdotem, qui fidelium confessiones excipere ac facultatem illas excipiendi alteri delegare valeat.

suprem în biserica întreagă și episcopul în dieceza încredințată lui, *este preotul propriu*, care poate să asculte mărturisirile credincioșilor și să delege altuia facultatea de-ale ascultă.“ Iar în Instit. XVIII. spune anume: „*apparet, inquam, confessionis praecepto satisfacere qui peccata sua cuilibet probato sacerdoti confiteatur* — se vede, zic, că celce își mărturisește păcatele oricărui preot aprobat, satisface preceptului mărturisirii.“

Din toate argumentele aduse până aici, cred, că se vede limpede, că este datină universală în biserică spovedirea la oricare preot, care are jurisdicție oriunde ar fi el, chiar și dacă nu este el parohul penitentului. De altmintreni cât de înrădăcinată este datina aceasta și la noi, o putem spune toți cei cari ascultăm mărturisiri pe la orașele și orașelele noastre, unde vin la mărturisit de Paști credincioși din satele din jur și uneori și de mai departe și e datină comună de a le ascultă mărturisirile și nimeni nu-i obligă să se mai spovedească încă odată la parohul lor propriu, ori să ceară învoirea acestuia. Episcopii nostri știu lucrul acesta și până azi nici unul nu l-a reprobat.

11. Dar nici nu trebuie să recurgem la astfel de argumente. Înainte de toate canoanele ritului nostru oriental nu conțin fraza aceea expresă, că mărturisirea de Paști să se facă la preotul propriu. În pravilă nu aflăm urmă de ea. Singur ce aflăm aici este, că duhovnicul ca să poată ascultă spovedanii, trebuie să aibă încuviințare dela episcop, să fie *rânduit* din partea episcopului, să aibă dalterie, cum să zicea în unele locuri, adecă, precum explică canoniști și dogmaticii, să aibă jurisdicție. Se poate vedeă lucrul acesta atât în ediția de București a Pravilei, cât și în Dreptul oriental al Dlui M. Theodorian. Pe vremuri vestita „Teologie dogmatică și moralicească“ a teologilor dela Blaj, eșită de sub tipar cu binecuvântarea episcopului Ioan Bobb la 1801, vorbește despre aceste dalterii și despre aceea, că preotul să fie „obicinuit“, rânduit, înțelegând și explicând cuvântul acesta, că să aibă jurisdicție.

Ce privește dreptul canonic particular al Bisericii noastre unite, el încă nu impune obligamântul acesta. În canonul 6 al „săborului mare“ din 1725¹⁾ se află: „Peste aceste peste toate, pe la sfintele Pasci totu omulu mai mare de 7 ani, se se ispoveduiasca și se se cuminece, iara vara carele nu va face

¹⁾ Ioan M. Moldovan, Acte sinodali. Blasiu 1872, pag. 111, 112.

porânc'a aceast'a, daca i se va templá unui-a cá aceluia-mórté, preutul nice se-lu provodesca, nice se-lu ingrópe in cintirimu etc"; canon 9. „Care omu nu se va ispoveduí paná la pasci, adeca in Septeman'a mare, sí nu se va pricestuí, aceluia-nice cumu se nu i se diiá (sic!) pasc'a"; canon 11. „Preotii inca se fie datori pe la septeman'a Mare a se ispoveduí in tot anulu etc.“ In sinodul din 14 Sept. 1700 la canon 15 se aduc pedepse peste ceice nu se spovedesc. In canonul 37 din sinodul arhidiecezan 1869 se zice, ca preutul să inziste, ca credincioșii să se mărturisească în cele patru posturi ¹⁾, dar mai ales la sf. Paști. Inșá nici într'unul din canoanele aceste nu se pretinde ca mărturisirea de Paști să se facă la parohul propriu.

Conciliul provincial I. tractează în două locuri despre sf. mărturisire și anume la titlul V. Despre SS. Sacramente, cap V. Despre Sacramentul Peninței și la titlul II. Despre Biserică, cap IX. Despre parohi, administratori și cooperatori sau capelani.

In locul prim (pag. 82—85) amintește a) că ministrul acestui sacrament este preotul hirotonit și cu drept de mărturisire, dat de superiorul legiuit; apoi b) că „subiectul acestui sacrament sunt credincioșii căzuți mai cu seamă în păcate de moarte după s. botez, cari sunt datori a se mărturisi cel puțin odată în an anume la s. Paști etc.“; c) „parohii se fac atenți a pregăti pe credincioșii săi la mărturisire în postul mare și a-i ascultă în s. Biserică“.

In locul al doilea (pag. 51—52) conc. prov. I. are următoarele: „... parohii au drept ordinar... a ascultă mărturisirile credincioșilor săi în sfântul tribunal al peninței, și a le administră acestora *eschisiv* sacramentul s. Euharistii pe timpul paștilor etc.“

Cum reiesă din citatele aceste, nici conc. prov. nu induce obligământul de a se mărturisi la parohul propriu de Paști, ci silește numai să se mărturisească „odată în an [nu poruncește cui] anume la s. Paști“. Ce este drept în citatul de sub c) s'ar putea ivi o mică dubietate, deoarece dacă parohilor li-se impune să-și mărturisească credincioșii în postul mare

¹⁾ În canoanele lui Dositeiu dela Bălgrad aflăm acelaș lucru. Tot așa în instrucția dată lui Atanasie de Dositeiu, patriarhul Ierusalimului. Cf. Cipariu, Acte și fragmente. Blasiu 1855, pag. 151 și 245—246.

în biserică, s'ar părea, că și credincioșilor prin aceasta li-se demândă, că atunci să se spovedească la parohul lor. Răspundem, că nu urmează. Fiindcă din obligământul ce-l are unul față de altul, nu totdeauna se poate deduce, că și acest altul ar fi obligat față de cel dintâiu. Așa de pildă parohul este obligat să asculte mărturisirile credincioșilor săi oricând peste an, dar de aici nime în lume nu trage urmarea, că așa-dară credincioșii oricând peste an au să se mărturisească numai la el; ci legea aceasta se rezoalvă în următoarea ș. a. parohul este obligat să-și mărturisească credincioșii săi, dacă vin la el să se mărturisească; iar în cazul nostru: parohul trebuie să-și asculte de Paști credincioșii, dacă aceștia vin la el. De altminteni, textul conc. prov. în locul acesta *direct* vorbește despre altceva și anume despre locul, unde să se întâmple mărturisirile și numai cu un incis accidental amintește și datorința aceasta a parohilor. Și apoi afară de aceea este sigur, că cei mai mulți parohieni și de Paști se spovedesc la parohul lor, prin urmare cu drept cuvânt a făcut atenți conc. prov. pe parohi, să nu lipsească a ascultă în mărturisiri la Paști pe credincioși, când lucrul acesta pentru aglomerarea penitenților este foarte greu.

Mentalitatea conc. prov. reiese și mai limpede din citatul dela pag. 51, unde se proclamă dreptul ordinar, ce-l au parohii de a mărturisi și unde apoi se adaugă expres, că au dreptul „*eschisiv*“ („tempore paschali exclusive s. Eucharistiae Sacramentum conferendi“) de a administra credincioșilor săi s. euharistie pe timpul Paștilor. Este evident, că aici conc. prov. face o deosebire între administrarea tainei mărturisirii și între administrarea s. cuminecături la Paști. Pentru aceasta accentuează, că trebuie să o dea *în mod exclusiv numai parohul*, (lucru, care, de sine înțeles, ca oricare lege bisericească, admite abrogarea prin datină contrară și e normat după interpretările probabile ale teologilor) pentru mărturisire nu. Or, dacă ar fi voit conc. prov. să impună și obligământul mărturisirii de Paști la preotul propriu, mai întâiu ar fi trebuit să o spună, apoi, vorbind în mod general, să nu excludă în mod special din șirul celorlalte taine numai cuminecarea de Paști, iar mărturisirea de Paști nu.

Afară de aceea o lege ca și aceasta de natură odioasă, biserica totdeauna o aduce și o impune atât de neted și de limpede, încât să nu se poată ivi, considerându-o în substanță,

nici un dubiu rațional despre existența ei, deoarece altcum s'ar expune primejdiei de a nu fi observată.

În cazul cel mai rău (ceace însă noi absolut nu admitem), legea aceasta ar fi o lege dubie, prin urmare în practică nu se poate urgită. Ba chiar și dacă legea obiective ar exista de fapt, totuș între împrejurările de față, fiindcă argumentele, ce le aducem noi, oricui trebuie să-i fie cel puțin probabile cu probabilitate de drept, iar în cazul unei astfel de probabilități însași biserica, chiar și dacă jurisdicția i-ar lipsi unui confesar, o suplinește ea, n'ar avea nici un rost urgitărea împlinirii legii respective. Lex dubia non obligat, știe toată lumea.

Ca să fie însă lucrul acesta și mai evident, trebuie să cercăm cum s'a pronunțat Roma în chestia de față. Ei bine, Roma e de părerea noastră. (Vezi și mai sus.)

a) În decretul s. Congregațiunii de Propaganda Fide (2 Iunie 1835 și 30 April 1862), după ce se spune, că S. Scaun nu permite să se lege nici într'un chip¹⁾ libertatea creștinilor în alegerea unui ori altui confesar aprobat, adauge²⁾: „Apoi binecă spre a împlini porunca pascală, fiecare creștin trebuie să primească cuminecătura în parohia sa proprie, totuși nu are nici un obligământ să se mărturisească, nici chiar cu o astfel de ocasiune parohului propriu.“ Continuă apoi să arete, cum în taina pocăinței nu s'a făcut niciodată deosebire între rit latin și oriental șcl.³⁾

b) În decretul aceleiași S. Congr. din 17 Sept. 1792 (C. G.) se spune expres: „Tolerari non posse obligationem impositam parochianis sese sacramentaliter confitendi proprio parocho aut alii presbytero, de eius tamen licentia, tempore paschali. — Nu se poate suferi obligământul impus parohienilor să se mărturisească în timpul pascal parohului propriu sau altui preot, însă cu permisiunea aceluia“.

Prin urmare, din toate cele zise până aici rezultă, că orice credincios se poate spovedi de Paști oricărui confesar catolic,

¹⁾ Cf. cele ce le-am scris în „Cultura Creștină“, an. IV, nr. 4, pag. 112.

²⁾ „Inoltre sebbene per l'adempimento del precetto pasquale deve ogni cristiano fare la Comunione nella propria parrocchia, non ha però alcuna obbligazione di confessarsi neppure in tale occasione dal proprio parroco“. Cf. Collectanea s. Congr. de P. F. Romae 1907.

³⁾ Cf. „Cultura Creștină“, loc cit. pag. 111.

oriunde are acesta jurisdicție și de orice rit¹⁾ ar fi și astfel în mod valid și licit împlinește porunca bisericească relativ la lucrul acesta²⁾.

Se înțelege de sine, că preotul la care vine un credincios necunoscut, îl va întrebă dacă este catolic sau unit, dacă este căsătorit înaintea bisericii sau nu (concubin) etc. și va purcede cum ar trebui să purceadă (p. e. cu concubinii) parohul propriu al penitentului. — În chipul acesta se evită întru cât se poate primejdia vre-unei mărturisiri rele.

Dr. IOAN COLTOR.

Rezidat-au vlădici români în Alba-Iulia înainte de Mihaiu Viteazul?

— *Răspuns d. Nicolae Iorga.* —

În numărul 3 (p. 65—70) al acestei reviste am publicat, sub titlul de mai sus, un articol, în care cercam să dovedesc, că teoria lui Bunea și a d. Iorga privitoare la originea episcopiei românești a Bălgradului azi nu se mai poate susține. Am arătat, că documentele aduse în sprijinul acestei teorii nu vorbesc despre întemeierea ci numai despre înălțarea din partea lui Mihaiu Viteazul a bisericii și mănăstirii, care a servit de aici înainte de rezidență vlădicească și că singurul document, care ne spune, că Mihaiu Viteazul ar fi așezat în Bălgrad pe cel dintâiu vlădică român, fiind o legendă, naivă ca aproape toate legendele, nu poate fi acceptat ca temelie sigură pentru construirea unei ipoteze serioase. Am citat apoi mărturia lui Possevino, care a petrecut în primăvara anului 1583 mai multe zile în Alba-Iulia și care ne spune, că acolo își *are rezidența* (fă *residenza*) un episcop român. Articolul mi l-am încheiat cu următoarele cuvinte: „O greșală de informație din partea lui Possevino este exclusă. Dânsul s'a ocupat îndată după sosirea la Alba-Iulia (4 Martie 1583) cu gândul de a scrie un ‚comentar‘ despre Ardeal³⁾ și astfel s'a năzuit să-și adune datele cele mai exacte. Și apoi este doar vorbă despre rezidența unui arhiereu, *care se află în acelaș*

¹⁾ Cf. „Cultura Creștină“, loc cit.

²⁾ Cf. Dr. I. Marcu. — Teol. pastorală, vol. II, pag. 485—486, Blaj 1906.

³⁾ Vezi scrisoarea din 6 Martie 1583 adresată cardinalului Ptolomeo Galli în „Fontes rerum Transylvanicarum“ I, 261.

oraș, unde a petrecut și dânsul mai multe zile. Astfel față de combinațiile problematice ale istoricilor și față de povestirea fantastică citată mai sus, informația contemporană și limpede alui Possevino ne silește să admitem, că în Alba-Iulia au rezidat vlădici români și înainte de Mihaiu Viteazul și deci acesta n'a întemeiat episcopia Bălgradului ci a făcut 'dintru a sa temelie' și a înălțat biserica și mănăstirea, care a servit de aici înainte de rezidență vlădicească“.

Privitor la concluziile aceste ale mele, d. N. Iorga face în revista dsale „*Drum drept*“ (Nr. 1 din acest an) următoarele observații, pe cari le reproduc în întregime:

„D. Zenovie Pâclișanu crede în ‚Cultura Creștină‘, Nr. 3 p. 65—70, că s'a dovedit prin descrierea Ardealului de Possevino, de curând editată de d. Veress Endre în ‚Fontes rerum Transylvanicarum‘, că înainte de Mihaiu Viteazul, contra argumentelor aduse de mine și de repausatul Bunea, ar fi stat mitropolitul român (la Alba-Iulia).

Da, așa spune Possevino. Dar — *este*¹⁾ nu dar. El mai spune, că un vlădică român stă pe la Dej (nel tratto deesense) și altul la Șimleu. Dar cel dela Dej nu stă la Dej ci la Vad și cel dela Șimleu nu stă la Șimleu ci într'o mănăstire vecină, de bună seamă la Șeghești.

Possevino, ca și alți Iesuiți, a văzut pe Ioan urmașul lui Ghenadie, rugându-se a i-se primi nepotul la școala catolică și de aceea a spus, că are reședința (*fà nu hà residenza*) într'un loc unde eră și vre-o biserică românească de lemn, dar atât. La ce se reduce informația lui de călător despre noi se vede și din aceea, că atribuie vlădicăi ‚fundația tuturor bisericilor‘ noastre.

Mutarea de Mihaiu alui Ioan e încă un fapt indubitabil. Mai ales când e vorbă de a se scădea patrimoniul moral al nației, noile ipoteze trebuie să fie cumpănite“.

Înainte de a răspunde, pe rând, la observațiile d. Iorga țin să declar încă odată, ceea ce am dovedit în Nr. 3 al acestei reviste, că *nici unul* din argumentele aduse până acum *nu dovedește* nerezidarea vlădicilor români în Alba-Iulia înainte de Mihaiu Vitezul. Cum am zis și mai sus, numai unul din ele ne spune, că viteazul voevod „a așezat acolo pe

¹⁾ Sublinierile sunt ale d. Iorga.

cel dintâiu episcop de Bălgrad, Ioan“, dar și acest unul e o legendă plină de naivități, pe care nu se poate clădi nimic.

Observațiile d. Iorga se pot împărți în două părți. Dsa vrea să dovedească, că informațiile lui Possevino privitoare la ierarhia Românilor sunt greșite și cearcă apoi să explice și cauzele cari l-au determinat să zică, că vlădică român rezida în Bălgrad. După d. Iorga, Possevino ne-ar spune, că un episcop român locuia la Dej, ceea ce e o greșală evidentă, fiindcă știm din alte isvoare, că rezidența lui nu eră Dejul ci Vadul. *Greșala însă nu e a lui Possevino ci a d. Iorga.* Possevino nu zice nicăiri, că rezidența vlădicăi românesc eră Dejul ci *ținutul Dejului* (nel tratto deesense¹). In *acest ținut* (tratto) se află și Vadul (din jos de Dej pe țărmul stâng al Someșului) și astfel Possevino a spus *purul adevăr*.

Zice apoi d. Iorga, că celalalt vlădică nu rezida în Șimleu, cum afirmă Possevino, „ci într'o mânăstire vecină, de bună seamă la Șeghești.“ De unde știe d. Iorga, că nu rezida la Șimleu? *Privitor la episcopia aceasta nu avem nici un document afară de cartea lui Possevino și, dacă nu ne-ar spune-o dânsul, însaș existența ei ne-ar fi necunoscută.* Possevino a fost în Șimleu la începutul anului 1583 și prin urmare eră în măsură de a ști ce se află acolo²). N'avem deci nici un motiv de a ne îndoii despre adevărătatea afirmației sale, precum nu are nici d. Iorga.

„Possevino, ca și alți Iesuiți, a văzut — zice dsa — pe Ioan, urmașul lui Ghenadie, rugându-se a i-se primi nepotul la școala catolică“ și de aceea a spus, că are rezidența în Alba-Iulia.

Possevino însă *n'a putut* vedea pe vlădica Ioan, urmașul lui Ghenadie, din motivul foarte simplu, că Possevino a petrecut în Ardeal în primăvara anului 1583 (cartea și-a terminat-o în 1584), iar Ioan a ajuns în fruntea episcopiei românești numai *după doi ani, în 20 Martie 1585*³). Și numai în toamna *aceluiaș an* a mers un vlădică român *nu* la Possevino,

¹) Fontes rerum Transylvanicarum. Tom. III. Antonii Possevino S. I. Transylvania edidit Dr. Andreas Veress. Budapest 1913 p. 64. D. Iorga știe că Possevino vorbește de „tratto deesense“, pe care-l traduce cu „pe la Dej“ ca în șirul următor să continue „dar cel dela Dej nu stă la Dej...“!

²) Vezi scrisoarea lui din 6 Martie 1583 adresată regelui Ștefan Báthory în „Fontes rerum Transylvanicarum“ I, 255 urm.

³) Vezi diploma de denumire în Bunea, Vechile episcopii p. 60—61.

care părăsise de mult Ardealul (în 12 Aprilie 1583 îl aflăm deja în Olmütz¹⁾, ci la provincialul iezuit *Ioan Campani* și *nu la Alba-Iulia* ci la *Cluj*²⁾. Chiar admitând, că vlădica român ar fi vorbit în cauza nepotului său cu Possevino și că ar fi vorbit la Alba-Iulia, atât de prost totuș nu trebuie să-l credem pe acest celebru diplomat, care a cutrierat Europa întreagă, că din *acest fapt* ar fi tras îndată concluzia, că vlădica rezida *aci*.

Fraza cu „*fundația tuturor bisericilor*“ noastre (il quale ha fundato *quasi tutte le loro chiese*) e foarte obscură; sigur însă Possevino nu vrea să zică, că vlădica Ghenadie (1579—1585) ar fi întemeiat toate bisericile române din Ardeal (nel dominio di Transylvania).

Astfel „mutarea de Mihaiu a lui Ioan“ la Alba-Iulia e un fapt nu numai dubitabil, ci de-a dreptul inadmisibil. Prin ipoteza mea nu scade patrimoniul moral al nației. Dela Samuil Clain și Petru Maior până la 1902 toată lumea credea, că în Bălgrad a fost o vlădicie românească din cele mai vechi timpuri. *Ăsta* eră atunci „patrimoniul moral“ al nației. Fals, e adevărat, dar *era*. Patrimoniul actual datează numai din 1902, e întemeiat de d. Iorga și Bunea și n'a fost, mai ales în Ardeal, niciodată acceptat de toată lumea, nici chiar de istorici (nu mă gândesc la Mangra!).

Despre *casa* din Alba-Iulia a vlădicăi românesc (domus Valachorum episcopi) vorbește și un document din 1580 (transcris într'un alt document din 16 Ianuarie 1581) aflat de d. N. Dobrescu în „arhivele statului“ din Budapesta și publicat în „Fragmente privitoare la istoria bisericii române“ (Budapesta 1905 p. 9 urm.). D. Dobrescu eră atunci de părerea, că aici e vorbă de casa episcopului româno-calvin, Mihail Tordași, părere, pe care — cum mi-a declarat-o însuș verbal — azi nu o mai susține³⁾. Bunea credea, că această casă nu servia de

¹⁾ Fontes rerum Transylvanicarum I, 279.

²⁾ Vezi scrisoarea lui I. Campani către Aquaviva in „Fontes rerum Transylvanicarum“ II, 143.

³⁾ Și nici nu se poate susține. Primul vlădică româno-calvin, Gheorghe de Sângeorz, locuia în Teiuș (Iorga, Ștefan cel Mare, Mihaiu Viteazul și Metropolia Ardealului p. 25). Succesorul său Sava (1568—1569), locuia în Lančrâm, asemenea și Pavel Tordași (1569—77) până în 1574, când și-a vândut casa Sașilor din Sebeșul săsesc (Bunea, Ierarhia Românilor, documentul dela p. 304—305) și s'a mutat la Turdaș, sat așezat pe țărmuș

rezidență vlădicească, ci a zidit-o probabil Ghenadie I. ca să „*poată descăleca*, când coborându-se din pădurile Silvașului ar veni în capitala țării¹⁾“. Explicația aceasta e atât de forțată încât cred, că e de prisos a mai stăruii asupra ei.

ZENOVIE PÂCLIȘANU.

Biblia de Blaj.

(II)

Testamentul Nou din Biblia de București are unele părți mai bine traduse, are însă și părți destul de slabe. Cei care au muncit la acesta, nu au dat atențiunea cuvenită Testamentului Nou, tipărit la Bălgrad, care, precum am văzut în numărul 14 din anul III al acestei reviste²⁾, e cu mult mai bun decât Scriptura de București, nu numai ca scriere teologică, dar chiar și ca scris românesc. Ușurința, cu care au schimbat bucureștenii anumite locuri din cărțile Noului Testament, fără a pune ceva mai bun în loc, a dat destul lucru blăjenilor, cari trebuiau să îndrepteze nu numai limba greoaie plină de ungurisme a cărții dela Bălgrad, dar trebuiau să găsească și vorbele potrivite pentru anumite texte încurcate. Încolo traducerea blăjană ieșită e bun, ori s'ar găsi aceasta în Testamentul Nou dela Alba-Iulia, ori în Biblia lui Șerban Cantacuzino. Mai mult se ține însă de Testamentul dela Bălgrad, care uneori întrece pe amândouă Scripturile, despre cari e vorba. Așa e de exemplu la începutul Faptelor Apostolilor, unde Biblia dela București pune în gura ucenicilor lui Hristos următoarele cuvinte: „Doamne, în anul acesta vei așeza împărăția lui Israil?“³⁾, cea de Blaj are acest text cât se poate de rău: „Doamne au în vréme ai să întorci împărăția lui Israil?“, iar cea dela 1648 spune: „Doamne, au întru acéastă vréme vei tocmi împărăția lui Israil?“ Israil a avut o împărăție, care însă s'a luat dela el, ca să se dea neamului, care face mai multe roade; venind acum Hristos, care e din neamul jidovesc și a fost trimis la oile cele pierdute

drept al Murășului din jos de Orăștie, unde îl aflăm și pe succesorul său Mihail Tordași („Unirea“ din 1900 Nr. 38, documentul publicat de d. I. Boroș). În 1571 în fruntea Ardealului a ajuns catolicul Ștefan Báthory, care se gândia la orice, numai la așezarea lângă el a unui episcop calvin, fie și român, nu.

¹⁾ Ierarhia Românilor din Ardeal și Ungaria. Blaj, 1904 p. 186.

²⁾ Vezi p. 420 și urm. ³⁾ 1, 6.

ale casei lui Israil, au putut aștepta Evreii, ca să se restaureze împărăția lor, despre care a vorbit și Domnul, de sigur nu în înțelesul Talmudului, ci ca despre o împărăție sufletească și universală. La început credea lumea, că această împărăție are să vină în curând, aceasta o întreabă și apostolii, dacă acum în curând are să vină împărăția? Aceasta e foarte bine redat în cea dela 1648, ceva mai rău în cea dela 1688 și de tot rău în cea dela 1795, care nu a văzut pe *τοῦτο* lângă *χρόνος*.

Ca limbă și ca scriere teologică, Scriptura dela București e mai slabă decât cea de Blaj și în cărțile Testamentului Nou. Urechea celor dela București adeseori nu simte de loc loviturile. Așa e la Io. 1, 3: „și fără de el (Cuvântul lui Dumnezeu) sau făcut nici una carea sau făcut“, nu pune particula „nu“ la negațiune, *οὐδὲ ἐν* se traduce românește cu „nimic“; acest text e neasemănat mai bine în cea de Blaj: „și fără de dînsul nimic nu sau făcut ce sa făcut“. Slugărnicia Bibliei de București merge până acolo, încât zice: „au prea prisosit darul“¹⁾, aceasta e pleonasm, căci nu zice mai mult cu nimic decât cea de Blaj, care are: „au prisosit darul“. De altădată ți-se pare, că tălmăcitorii dela București au fost niște bieți de elevi, cari ieau dicționarul grecesc-românesc în mână, și răstoarnă cum dă Dumnezeu, fără să se mai gândească, dacă exprimă ceva prin această tălmăcire, ori ba? Așa e tot la Ioan 1, 11. 12: „La ale sale veni, și cei ai lui pre el nau luat, iară câtu lau luat pre el dăde lor biruință fii ai lui dmnzău să se facă“; ce frumos e redat acest text la blăjeni: „întru ale sale au venit, și ai săi pre dînsul nu lau primit. Iară câți lau primit pre dînsul, léu dat lor putere, ca să fie fii lui Dumnezeu“. Paralelismul din propozițiile două dela început dă un deosebit farmec vorbeii, și „să se facă“ e mai bine spus „să fie“, căci în forma dintâiu poate să fie și relativ, cecace nu spune Scriptura. Mai punem față în față începutul evangheliei lui Luca, din care se poate convinge orișicine, că textul bucureștean nu redă exact ideile Sfintei Scripturi, așa cum le redă cel blăjan.

1688

De vréme ce mulți se apucară să tocmească poveste pentru céle adevărate întru

1795

De vréme ce mulți au început să facă vorbă de lucrurile cele ce sau plinit la noi.

¹⁾ Rom. 5, 20.

noi lucruri. cum neau dat noao cei den ceput, singuri văzători și slugi făcândise cuvântului. părutusau și mie, urmând de sus la toate pre amăruntul pre rând a scrie ție putérnice Teofile. ca să cunoști întemeierea cuvintelor, pentru carele teai învățat. și fu în zilele lu irod împăratului iudeii, oare care preot anume zaharia, den rânduiala Aviei, și muiaria lui den femeile lui Aaron, și numele ei elisabet. și era dreptți amândoi înainté lui dmnzău, înblând întru toate poruncile, și dreptățile Dm-nului fără prihană. și nu avia ei ficiori, pentru că elisabet era stearpă, și amândoi îndelungați întru zilele lor era. și fu când preoția era rânduiala slujbei lui înaintea lui dmnzeu. după obiciaiul preoției să întâmplă să tāmâieze, întrând în besérica dmnului. și toată mulțimea de oameni era rugânduse afară în vrémé tāmâierii.

precum au dat noao cei ce din început însuși au fost văzători, și slugi cuvântului, am voit și eu deplin cunoscând toate acestea din început și pre rând a ți le scrie prea bune Teofile, ca să cunoști adeverița cuvintelor, întru care tēi învățat. Fostau în zilele lui Irod împăratul Iudeii un preot, anume Zaharia: din rânduiala preoției lui Avie, și muiaré lui din fétele lui Aaron, și numele ei Elisabet. Și era dreptți amândoi înaintea lui Dumnezeu, umblând întru toate poruncile, și dreptățile Dm-nului nevinovați. și nu avé ei fii, pentru că Elisabet era stérpă, și amândoi era trecuți în zilele sale. și au fost când slujia el întru rânduiala săptămânii înainté lui Dumnezeu, după obicéiul preoției, i sau întâmplat să tāmâiază întrând în besérica Domnului. și toată mulțimea norodului, era rugânduse afară la vrémé tāmâierii.

Nu e poveste istoria Testamentului Nou, căci lucrurile s'au întâmplat, cum scrie Biblia dela Blaj, traducând bine pe *πεπληροφορηέντων*. Nu apostolii s'au făcut pe sine ucenici ai Domnului, ci Isus i-a ales pe dânșii. Zaharia nu a avut soție din femeile lui Aaron, ci, după modul de vorbire al Sfintei Scripturi, din fetele acestuia.

Ceva din Faptele Apostolilor. Pe Pavel îl duseseră Jidovii din Corint înaintea lui Galion, care erà cel mai mare peste provincia Ahaia, și l-au rugat pe acest diregător să-l judece pe apostol, ca pe unul, care învață pe oameni să slujească lui Dumnezeu împotriva legii. Galion li-a răspuns:

1688

18, 14 urm. hătrie vicleană o jidovilor după socotélă aş îngădui voao. iară de este cercare pentru cuvânt şi pentru nume, şi pentru légé cea după cumu e la voi, vedea veţi voi, pentru că jiudecătoriu acestora nu voiu să fiu.

1795

de ar fi dar vreo nedreptate, sau vreo faptă ré o Jidovilor, după cuviinţă vaş asculta pre voi. Iară de este întrebare de cuvânt, şi de nume, şi de légé voastră, voi veţi vedé, că eu nu vréu să fiu întru acésté iudecătoriu.

Oricine va înţelege ceeace vrea să spună Galion, dacă va citi Biblia de Blaj, pe când din cea dela Bucureşti nu va înţelege nimic, ori doar chiar contrarul celor ce vrea să spună scriitorul. O astfel de traducere, de asemenea foarte rea, e textul din „Carté s. Pavel cătră Romani“, cum îi zice cea dela Blaj, pe care Bucureştenii o numiau „poslanie cătră Rămléni“, iar Testamentul Nou dela Alba-Iulia „cartea la Rimliani“. Aici vorbind Pavel despre avantajele darului, pe care ni-l-a câştigat Isus, faţă de puterea păcatului lui Adam, spune Scriptura de Bucureşti¹⁾: „şi nu după cum preîn unul greşind darul, pentrucă judecata e deîntru unul spre osândă, iară darul deîn multe greşale spre îndreptare“, adecă darul lui Isus a greşit; aşa nu e bine, e mai bine spus acest lucru în traducerea blăjană: „şi nu după cum prin unul, care a păcătuít iaste darul, că judecata dintru unul iaste spre osândire, iară darul din multe greşéle spre îndreptare“.

Aş putea să mai aduc o mulţime de exemple, cari nu sunt anume alese, ci le găseşti pe orice pagină, din cari exemple se poate convinge orişicine, că Biblia de Blaj e cu mult mai bună decât cea de Bucureşti, atât ce priveşte limba românească, cât şi ce priveşte ştiinţa teologică. De aceea se pare, că Domnul Iorga, care apreciază munca învăţaţilor blăjani, favorizează prea mult pe bucureşteni, când punând faţă în faţă aceste două lucrări, zice despre Samuil Clain, care de altfel nu e singurul autor al acestei scrieri româneşti: „Cercetând cu luare aminte în originalul grec şi în cel latin, el începù o tălmăcire nouă a Bibliei întregi după Septantă, înoind faţă de Biblia din 1688, mai ales în Vechiul Testament..., monumentală lucrare, deşi de o valoare literară mai mică decât vechia traducere, dar totuş

¹⁾ Cap 5, v. 16.

în stare și singură să dea un veșnic nume celui ce a săvârșit-o²⁾).

Să vedem acum, în ce relație stă Biblia de Blaj cu celelalte două traduceri ardelenne mai vechi, cu Paliia și cu Testamentul Nou?

La Palie traducerea înțelesului era destul de bună, lăsa însă multe de dorit limba, care era împestrită cu vorbe și construcții ungurești. Pe acestea le redă în o frumoasă limbă românească Scriptura de Blaj, arătând astfel în o lumină mai curată înțelepciunea cărților sfinte.

Paliia

Bitia 1, 1. 2. Inceput făcu domnezeu ceriul și pământul. E pământul era pustiu: și îndesert. și întunérec era spre adânc

Biblia de Blaj

Intru început au făcut Dumnezeu ceriul, și pământul. Și pământul era nevăzut, și ne tocmit, și întunérec era de supra adâncului.

Prea se poate, că multele greșeli din Palie să fie greșeli de ale tiparului, pe acel timp nu putea să fie așa de perfect tiparul mai cu seamă la Români. Oricum ar fi, vorba Scripturii blăjene e mult mai limpede. Pentru aceea nici Biblia de la Blaj nu e scutită de greșală tocmai în cele dintâi cuvinte. Nu era „nevăzut“ pământul, nici nu avea cine să-l vază afară de Dumnezeu, care l-a făcut, și care vede toate, chiar și cele mai întunecate, ci era pământul întunecat, un fel de haos; blăjenii nu au tradus bine grecescul *κόσμος*, care înseamnă nu numai întunecat, ci și nevăzut.

Cu mult mai românească e limba blăjenilor decât a orăștenilor, de care lucru nici nu ne putem mira așa de mult, dacă socotim diferența de timp, în care s'au scris multe cărți românești, mai cu seamă bisericesti, prin cari a putut să se formeze limba. Luăm câteva șire din blăstămul, ce l-a rostit Dumnezeu în urma păcatului original.

Palie

Bitie 3, 17—30. și lui adam zise, căce că ascultaș glasul mueriei tale. și ai mâncat deîn lemn, deîn care porânci ție

Biblia de Blaj

Iară lui Adam au zis: pentru că ai ascultat glasul muerii tale, și ai mâncat din pomul, care țieam poruncit ție, ca din-

²⁾ Istoria bisericii rom. Vol. II. p. 213.

să nu mânânci, blâstemat pământul. în lucrul tău cu nevoe te hrănește deîn trânsu în vieța ta, spini și urzici să rodască, și ver mânca iarba câmpului. în sudorile feteii tale ver mânca pâine ta, până când te ver turna iară în pământ, deîn care ești luat. că ești pământ, și iară pământ veri fi.

tru acela singur să nu mâneci, blâstămat pământul întru lucrurile tale, întru năcazuri vei mânca din trânsul în toate zilele vieții tale. Spini și pământă va răsări ție, și vei mânca iarba pământului. In sudoaré feteii tale vei mânca pâine ta, până te vei întoarce în pământ, din care ești luat, că pământ ești, și în pământ te vei întoarce.

Să vedem câteva specimene și din Ishodul Paliei, care, e bine tradus ca și cartea întâiu a lui Moisi, numai limba e slabă.

Palii

Ishod 1, 6. 7. când amu iosif ară fi murind, și toți frații lui, și toți aceia carii au viiat în acéia vrême, crescură ficiorii lu isl, născură poroboci, înmulțirăse și vartos tare se puterniciră, până în atâta, cum pământul cu ei se umplu.

Biblia de Blaj

și sau sfârșit Iosif, și toți frații lui, și tot némul acela. Iară fiii lui Israil au crescut, și sau înmulțit, și sau făcut proști, și sau întărit foarte, foarte, și iau înmulțit pământul pre ei.

La Palie vedem pe ungurescul „hogy“ = cum, în loc de „în cât“ (pământul cu ei se umplu), în colo în acest loc e cu mult mai bine decât cea de Blaj, care are „proști“ o traducere servilă a grecescului *χρῆσται* = sau revărsat preste tot, de se găsiu ca lucrul, ce nu are multă valoare tocmai pentrucă e comun, vulgar, și se găsește în tot locul. „Poroboci“ e o vorbă, care nu se înțelege; nu e românește nici construcția „tare se puterniciră“, dar de aceasta nu se scandalizează nimeni în Palie.

Biblia de Blaj traduce mai adeseori slavonismele și ungu-rismele celei dela Orăștie. Tot în acel cap, v. 10. are cea dela Orăștie: „veniți cu mândrie săi călcăm pre ei: că doară se vor înmulți și se va fi navâind pre noi oaste...“ iar cea de Blaj spune românește: „veniți dară cu viclesug săi împilăm pe dânșii ca nu cumva să se înmulțască, și când se va întâmplă noao

războiu...“ Tot în Ishod e și următorul text¹⁾: „eus domn al tău domnezeu, puternic, stătătoriu de aléan. cine voiu bate răiaia părinților în coconii săi, cine mine urâsc, până în al treile și în al patrul văr“, în cea dela Blaj e cu mult mai românește: „eu sânt Dmnul Dmnezeul tău, Dmnezeu răvnitoriu, cel ce răs-plătesc păcatele părinților în fii până la al treilé, și până la al patra (!) ném, celor ce mă urâsc pe mine“. Două șire mai jos are cea dela 1582: „numele domnului domnezeului tău în deșert să nul iai: că nu va lăsa domnul nevinovat pre acela, cine numele lui de fiete ia“, cea dela 1795 are: „să nu iai numele Dmnlui Dmnezeului tău în deșert, că nu va lăsa Dmnl nepedepsit pre cel ce va lua numele lui în deșert“²⁾. Biblia de Blaj a luat din cea de București porunca contra necurăției și nu din cea dela Orăștie, care are cel mai bun text: „nu curvi“³⁾.

Dr. IOAN BĂLAN.

INSEMNARI.

O scrisoare către revista mănăstirii Prislopului. La scrisul supărător din Nr. 3 (Martie) al „Cuvântului Adevărului“, s'a trimis redactorului responsabil al revistei, Păr. Leon I. Manu, următoarea scrisoare:

Cuvioșia Voastră,

În Nr. 3 (Martie) din acest an al revistei „Cuvântul Adevărului“, pentru scrisul căreia Cuvioșia Voastră poartă întregă răspunderea, ni-s'au adus la posta redacției o seamă de învinuiri pe cât de nemeritate pe atât și de neîntemeiate. Ele ne-au atins cât se poate de neplăcut, mai ales că veniau într'o vreme și dintr'un loc când și de unde mai puțin ne-am fi așteptat. În fața lor, fie-ne îngăduiți, să arătăm, că ele sunt cu totul lipsite de temei.

¹⁾ Cap 20, v. 5.

²⁾ Amândouă textele din acest cap sunt cu mult mai slab redată în Biblia de București: »eu sânt domnul dumnezăul tău, dumnezău răvnitoriu, dând păcatele părinților pre feciori, până al treilé și al patrulé ném, celor ce urâscu pre mine... nu va curăți domnul pre cele ce va lua numele lui în deșert«.

³⁾ Ishod 20, 7.

Și iată pentru ce:

1. Nici când n'am oprit pe nime să facă „criticarea cărților noastre bisericești“ și prin urmare nime n'are dreptul să se „mire“, că am făcut loc articolului intitulat „În jurul unei fraze liturgice“, în care se discută calm și serios — dar *fără* pretenția de-a o schimbă propria auctoritate asupra — frazei *Σοφία οὐθ'οί*.

2. Ce privește pe „cel ce poartă grijă de materia de istorie și drept canonic“ în redacția noastră, Vă putem asigura cu inima liniștită, că n'a avut „pech“-ul să nu cunoască ediția de canoane a dlui M. Theodorian“, ci, să zicem, a avut nenorocul de-a ști și aceea că „nici una dintre edițiile de canoane ale bisericii răsăritene (ergo: nici a dlui Theodorian!) nu se mai pot cumpăra decât doar ocazional de pela cutare anticar.“

3. Pe urmă, în cauza articolului păr. Dr. I. Sâmpăleanu despre „spiritul bisericii în judecarea cauzelor matrimoniale vinculare“, Vi-se pare și Dvoastră, că dintr'însul nu se poate citi cecece a voit să scoată iubitul nostru „prietin“ P. M. și prin urmare nu ne veți putea contesta dreptul să ne mirăm, cum de șirele sale atât de supărătoare și cu ascuțiș personal („celebrul profesor de canoane“, și „strajnicul apărător al dreptului canonic“) au putut fi publicate în revista Dvoastră.

Atâta avem de spus și Vă rugăm să binevoiți a face loc în revistă acestor șire, cari s'au scris pentru singurul motiv, că *trebuiau* să se scrie. O pretindea cinstea și nimbul revistei ce îngrijim.

Primiți, Vă rugăm, asigurarea deosebitei noastre stime.

Redacția „Culturii Creștine“.

*

Trei, din multele cazuri caracteristice. Eră în o Duminică după prânz din Decembrie, 1903. După terminarea înălțătoarelor misiuni populare, ce, împreună cu stimațul frate Dr. E. D., le-am ținut în parohia N., — auzind, că „pocăiții“ de acolo și din jur merg în casa lor de rugăciune, m'am hotărît, să merg și eu, să văd, ce fac, să le aud melodiile și textul imnelor și rugăciunile, să fac cunoștință cu metoda predicării lor și — de-mi vor îngădui — să stau de vorbă cu ei, arătându-le, chiar la ei acasă, rătăcirile, ce, în alte locuri și cu alte ocaziuni, le-am arătat acelor și altor „frați“ de ai lor. Pe drum, un însoțitor mi-a arătat o casă țărănească frumușică, împrejmuită cu edificii economice, cari făceau măr-

turie a unei stări materiale, bune. Omul meu îmi spunea, că acolo locuște o femeie bătrână, care a trecut la „pocăiți,” vrând să-și mântuie feciorul și averea. Feciorul ei, cu familie număroasă, s'a dat la beutură și a început să risipească atât liniștea casei, cât și averea. Bătrâna a trecut, sperând, că-și va vedea și feciorul între „pocăiți”, când nici el nu va mai bea.

Povestirea aceasta m'a îndemnat să intru în casa bătrânei, o femeie ca de 60 ani, uscățivă, înaltă, brunetă și foarte serioasă. Am conversat împreună. Răspunsurile ei erau rari și scurte. Ea, care voia să-și mântuie feciorul și averea din ghiarele alcoolului, încă mi-a pus o întrebare: „Dacă legea D-voastră e bună, pentru ce preoții nu învață poporul cu cuvântul și cu pilda, să nu mai bee...”? — Mulți preoți s'au năzuit, să răspundă faptice la astfel de întrebări, dar e neînsemnat rezultatul, fiindcă prea mulți sunt, cari, nu din răutate, ci de frică, ori din comoditate, nu vreau să se angajeze la o luptă purtată după aceleaș regule, în acelaș timp și pretutindenea. Urmarea?... Mulți trec și vor trece tot mai mulți în proporția, în care se va îngreună traiul vieții și se vor strică moravurile, în tabere străine, unde singur și sigur își pot mântui — după judecata lor —, fiii și averea, iar la noi vor rămâne foarte mulți, cari, pentru necumpătul lor, nu vor fi de treabă nici Bisericii, nici neamului. Oare nu e timpul suprem, ca prin o acțiune conștientă antialcoolică să stavilim dezertările și să vindecăm mulțimea bolnavilor de alcool din mijlocul nostru?

*

Înainte cu patru ani ziceam unui servitor: Drept e, Niculae, ce se vorbește, că în satul vostru sunt de tot rari căsătoriile cinstite; feciorii duc fetele și trăiesc necununați câtă-va vreme, apoi merg la biserică? Servitorul, un bărbat mai în vrâstă, isteț și cumpănit, mi-a răspuns: E drept, Părinte! La altă întrebare mi-a răspuns, că aceasta se face cu știrea și învoirea părinților, de frica cheltuelilor. Dacă duc mireasa dela părinții ei la biserică, fac nuntă și deoparte și de cealaltă și se *cheltuește mult, mai ales pe beutură*. De acestea scapă, dacă trăiesc în fărădelegi ori cât de scurt timp, fiindcă atunci nu mai fac ospăț. Merg la biserică, se cunună, iar părinții și frații mirilor, împreună cu nănașii, iau un prânz — și gata. — Ce mentalitate greșită! Oamenii vreau să-și ascundă mizeria și uneori egoismul prost în o serie întregă de fărădelegi cu consecințe foarte grave chiar și pentru vieța

de acum... Să nu dăm pecinginei răgaz, să se extindă; să instruăm poporul și să-l facem să înțeleagă, că și nunți cinstite se pot face fără mari cheltueli, în cerc restrâns, fără beutură multă, rea și scumpă și fără de a ocoli pe căi murdare și foarte primejdioase.

*

La finea lui August, 1913 eram în localul unui institut de credit și economii, a cărui director executiv, în calitate de director al despărțământului Asociațiunii, rugă pe un frate preot, să se învoiască, ca adunarea generală cercuală a despărțământului să se țină în comuna lui. Bunul preot, îngrozit de cheltuelile împreunate cu astfel de serbări culturale, a refuzat. Spunea, că cu mâncare ar mai servi oaspeții, dar prețul beuturii îl sperie. Amestecându-mă și eu în discuție, i-am zis, să nu dea nici un fel de beutură afară de apă, iar mâncarea să conste din pâine, brânză, slănină și ceapă. La ce a răspuns: „Inceputul acesta facă-l alții, eu nu-l pot, fiindcă toți m'ar judecă“.

Cugetă, iubite cetitorule, câte conveniri prețioase, câte prelegeri cu folos și câte adunări înălțătoare de inimi rămân de teama cheltuelilor reclamate de tractele cu alcool și câtă sămânță bună aruncată cu pricepere și însuflețire în inima poporului se nimicește, până-i caldă, pentru petrecerile cu alcool, ce le aranjează sămănătorii îndată după sămănat! Oare pentru binele unui neam desprețuit de cătră aceia mai mult pe cari îi îngrașă și-i servește, n'am putea noi aduce o mică jertfă, ca la sinoadele protopopești, după funcțiuni sacre, la prelegerile populare și la adunările culturale, economice și politice să nu servim și să nu primim nici un fel de beutură? Aceasta e o chestiune atât de însemnată, încât poate interesa foarte viu și foarte deaproape Biserica noastră, sinoadele protopopești și comitetul central al Asociațiunii. Când oamenii se vor deslănțui de un prejudiciu și vor lăpăda o părere stupidă și eronată, că oaspeții ar fi nemulțumiți fără beutură și că oferentul se vatămă, dacă-i refuzi beutura, atunci și preoți săraci, dar cu inimă bună ca cel despre care e vorba, vor primi orice adunare, ne mai fiindu-le frică de judecata publicului, iar poporul va păzi cu mai multă sfințenie învățăturile primite la diversele conveniri, ce se țin pentru binele lui.

Senior.

CRONICĂ.

O nouă conferență episcopescă s'a ținut la Budapesta în 18 a luni curente. Arhiepiscopul și mitropolitul de Strigon Csernoch, primatele catolicilor apuseni din Ungaria propriu zisă, a *invitat* la această conferență, credincios obiceiului din trecut, și pe Arhieriei bisericii noastre române unite. După relatările comunicatelor semioficioase, trei dintre ei, și anume Preasfințiiile Lor dela Gherla, Lugoj și Oradea-mare au și participat, iar Exc. Sa mitropolitul Blajului și-a scuzat absența.

Conferența s'a ocupat cu proiectul referitor la schimbarea planului de studiu și a manualelor de religie. A stabilit definitiv regulamentul disciplinar al conducătoarelor rom.-catolice a azilelor de copii și regulamentul privitor la examenul de calificare învățătoresc, cari intră în vigoare începând cu această conferență. S'a discutat chestia sistemizării posturilor de catiheți la școlile medii și s'au ocupat cu tâlcuirea unor paragrafi ai art. de lege XXXVIII—1913 referitor la cvincvenalele preoțești. Au pertractat chestia regulării salarelor și a pensiunii cantorilor catolici și au publicat îndreptarul metodic pregătit pentru planul de studiu al școlilor civile de fete rom.-catolice. S'au ocupat și cu mai multe chestii referitoare la legea de pensiune a învățătorilor. S'a vorbit despre starea juridică a fundațiilor bisericesti, despre mai multe chestii practice în legătură cu administrarea averilor vlădicești, despre îngrijirea sufletească a Maghiarilor catolici din America, despre întregirea contingentului preoților militari, despre chestia repausului dominical și în sfârșit s'a discutat foarte amănunțit chestia răscumpărării lecticalului și a lărgirii autonomiei locale a parohiilor catolice. Intre altele s'au mai atins apoi și chestii privitoare la o seamă de instituții și mișcări catolice.

S'au discutat și aranjat deci o mulțime de chestii, fără îndoială de mare importanță pentru biserica catolică a Ungariei. Intre ele sunt câteva, cari ating și interesele bisericii noastre române unite, și desigur aceste au îndemnat pe arhieriei noștri să dea ascultare invitării primatului Csernoch și să se înfățișeze — respective să-și scuze absența — și la această consfătuire. Prea Sfințiiile Lor își dau desigur în deplină măsură seamă de importanța acestor participări și sunt în măsură să

cunoască mai bine ca oricine, dacă e mai avantajos pentru interesele mari ale bisericii noastre să participe sau să se abțină dela conferențele episcopatului catolic maghiar. Dar până când vom fi și noi în curat cu motivele, de bună seamă foarte însemnate, cari îi îndeamnă la participare, continuăm a fi de credința redacției acestei reviste, care din prilejul conferenței episcopalești din toamna anului trecut, a crezut că e bine să insiste pe larg și răspicat asupra primejdiilor ce invoală aceste împreună lucrări... Și asta cu atât mai vârtos, cu cât ni-se pare că *învitățile* mitropolitului de Strigon, încep să îmbrace tot mai mult forma unor *convocări* în toată regula făcute de *primatele* catolic al țării. Scuzarea absențelor numai astfel poate fi socotită îndreptățită și necesară.

Videant ergo consules! (ar.)

*

Calumniare audacter... Înainte cu o lună, în 23 Februarie, indivizi fără inimă au comis atentatul condamabil din Dobrițin împotriva episcopului Ștefan Miklóssy, rămas în viață cu adâncă durere pentru pierderea vicarului, secretarului și a avocatului său, cari au căzut jertfă crimei înfiorătoare. Oamenii îngroziți și revoltați au sbiciuit și judecat în cei mai aspri termini marele păcat. Nici nu se putea altcum. Atentatul dela Dobrițin însă a produs al doilea atentat nu împotriva câtorva persoane, ci împotriva cinstei unui neam întreg, împotriva Românilor blânzi, răbdurii și temători de Dumnezeu. Ziarele maghiare, zile întregi, pe lângă toate protestele noastre, au aruncat fapta mișească în cărca bieților Români, despre cari „Pesti Hirlap“ își îngăduia să scrie și unele ca aceste: „Valahii selbatici și murdari... sunt speța cea mai incultă a Europei, rușinea vie a veacului al XX-lea“. Cu multă rezervă au scris numai ziarele francmasonilor și ale socialiștilor. Celea catolice, „Alkotmány“ p. e. și chiar și revista săptămânală „Egyházi Közlöny“ n’au voit să se lase în urma celor ce ne urăsc și trupul și sufletul. Aceasta din urmă în nrul 9, din 27 Februarie, scrie: „Az egész országnak mélységés részvéte, megdöbbenése és felháborodása kíséri ezt a gyáva gatzettet, a melynek tettesei, két román ember és indító okai, a nemzetiségi gyűlölet és fanatizmus — kétségtelenül megállapíthatók“.

Noi dela început am crezut, că autorii crimei infernale dela Dobrițin nu pot fi Români. Cercetările minuțioase, făcute

în cauză, au și dovedit, că dinamitarzii sunt străini de neamul nostru, care nu va vreă nici odată să primească între mijloacele de apărare și dezvoltare a ființei sale dinamitul și ecrasitul. Toți știu acum, cine sunt păcătoșii. Știe și „Egyházi Közlöny“, care a apărut de atunci încă de 3 (trei) ori fără să retracteze și să-și exprime barămi un singur regret pentru învinuirile din nrul 9. Dacă necredincioșii nu-și recunosc păcatul, ne doare, ne doare însă foarte mult, când vedem, că chiar și reviste conduse de *preoți catolici*, cum e și „Egyházi Közlöny“, cari între orice împrejurări și față de oricine trebuie să propovăduiască adevărul, aruncă cu murdărie, dar n'au curajul să spună, că au greșit. Așa nu se lățește împărăția lui Dumnezeu, împărăția iubirii între oameni. Prejudițiile, inima îngustă, ura și reavoința ruinează și nu edifică. Din acestea se nutrește sufletul aceluia, care nu ia în socotință învățătura Domnului Hristos: „Tot celce se mânie pe fratele său îndeșert, vinovat va fi judecații, iar celce zice fratelui său raca, vinovat va fi săborului, iar celce i-i va zice nebune, vinovat va fi gheenei focului“ (Mat. 5, 22).

Noi credem, ca țara aceasta a noastră a tuturor numai pe temeiul pe care s'a înființat, se va putea dezvoltă: pe temeiul creștinesc aruncat de sf. Ștefan și aprobat de toți marii cugețatori ai statului. Și mai credem, că datorința noastră a preoților este, să aruncăm sămânța buneînțelegeri și a păcii cu Dumnezeu, cu deaproapele, fie acela de orice neam, și cu noi înșine iar cu neghina dușmanilor să delăturăm tot ce sapă prăpastii, în locul întâiu nedreptatea. Aceasta amărește inimile nedreptăților și umple de frică, neliniște și de temeritate pe cel nedrept, „fiindcă nu este bucurie nedreptilor, zice Domnul“ (Is. 48, 22). Preoților catolici, propovăduiți pacea lui Isus, care ne iubeste și ne ocrotește pe toți deopotrivă și părăsiți drumul primejdios a lui „calumniare audacter...“ (sr.)

*

Mișcare în biserica ortodoxă a României. Ultimele scandale și mizerii din biserica României — ne gândim la afacerile: Partenie, Mironescu, Saffirin și aceea a „Micei Biblii“ — cari au desvălit în fața lumii întregi ranele învechite și parecă incurabile ale organismului acestei biserici, au provocat în clerul de rând o mișcare, dela care anumite organe din țară așteaptă mult bine. Se crede anume, că după experien-

tele dureroase din trecut, o renaștere a vieții religioase poate să pornească în viitor numai dintr'o mișcare conștie a clerului inferior, care nu va putea fi nesocotită nici din partea chiriarhilor și nici din partea statului.

În scopul acesta, inițiatorii acestei mișcări au lansat ideea unui mare congres al preoților din întreagă țară. Multă vreme, căpeteniile bisericesti n'au voit nici să audă de așa ceva, dar pe urmă sau moiat, probabil înțelegând că statul sprijinește mișcarea preoțimii. S'a hotărât deja chiar și terminul acestei „conferențe generale“, fixându-se pentru ținerea ei zilele de 15, 16 și 17 Aprilie. În program sunt luate următoarele puncte pe cari le dăm după „Gazeta Preoților“ din București: 1. Rolul și chemarea preotului în societate în genere și în cea românească în special. 2. Mijloacele prin care preotul poate promovă starea religioasă morală, culturală și economică a poporului în unire cu învățătorul. 3. Starea intelectuală a preotului român și mijloacele de îndreptare.

Nu știm, ce se va putea ajunge pe această cale, știm însă că o astfel de mișcare nu cadrează întru toate cu spiritul adevăratei bisericii alui Hristos, a cărei viață e condiționată de ajutorul dumnezeesc al Spiritului sfânt, ce se dă trupului bisericii prin mijlocirea bisericii învățătoare, care stă per eminentiam din episcopi. La tot cazul însă, prin mișcarea preoțimii se inaugurează un curent, care e mai chemat să vindece ranele, de cari suferă biserica ortodoxă a României — decât bunăoară „societatea ortodoxă a femeilor române“. De aceea vom urmări cu interes fazele prin cari va trece această mișcare. (ar.)

Cărți și reviste.

De pe coloanele „Foi diecezane“ din Caransebeș, d. Dr. Petru Barbu retipărește studiul său referitor la »*Chestiunea manualelor de religie pentru școlile medii*«. Într'un stil apologetic și pe alocurea puțin violent (e vorbă de apărarea unor păreri susținute, se vede fără rezultat, în fața Consistorului său diecezan), d. Dr. Barbu fixează, pe temeiul unei îndelungate activități catehetice și a celor mai noue rezultate ale pedagogiei și catehetice moderne — de cari nu-și teme ortodoxismul —, o seamă de principii, de cari comisiunile exmise

pentru studiarea chestiunii manualelor de religie nu vor putea să nu țină seamă, deși credem, că în parte sunt cam exagerate și că prin urmare nu vor putea fi urmate în întregime. Pe baza principiilor sale, d. Barbu ne dă și un foarte amănunțit plan de studiu pentru școlile medii, care lămurește mult și în sens favorabil înseși principiile premise, fiind astfel potrivit să mai slăbească anumite nădumeri ce se pot ivi pe urma acelor principii.

În legătură cu aceste, ne gândim la soarta proiectului înaintat de scriitorul acestor șire, în aceeaș cauză, Ordinariatului nostru arhidiecezan, care s'a trimis spre studiere Ordinariatelor noastre diecezane, fără ca până acum să avem cunoștință, că din partea acestora să se fi luat ceva măsuri în chestia lui. Nădăjduim însă, că acum după ce și conferența de primăvară a episcopatului catolic maghiar s'a ocupat în merit de ideea reformării numitului plan de învățământ, în curând se vor lua ceva hotăriri și în privința proiectului nostru. (ar.)

*

În două rânduri s'a scris anul trecut în această revistă despre alegerea temelor de cari se pot ocupa broșurile ce apar în biblioteca populară a „Asociațiunii“. Odată (nr. 17) în legătură cu o carte de rugăciuni ce se plănuia, și altădată (nr. 20) vorbindu-se de una dintre broșurile apărute deja sub titlul: „Călăuza creștinului la biserică“ de episcopul Nicodim al Hușilor. Și odată și de altădată s'a accentuat că „Asociațiunea“ nu are nici menirea și nici îndreptățirea să publice în bibliotecă sa pentru popor broșuri de cuprins religios ori chiar cărți de rugăciune, cari n'ar putea fi decât absolut incoloro din punctul de vedere al ambelor noastre biserici.

De aceea ne-am bucurat mult citind într'un »Circular« mai nou (III—1914) al arhidiecezei de Blaj următoarele rânduri: „La rugarea dela 22 Ianuarie 1914 a Comitetului central al „Asociațiunii“,... după ce ni-s'a promis, că în viitor redacția, bibliotecii populare a „Asociațiunii“, va evita de a mai publica broșuri, cari cad în competența bisericească, recomandăm cu toată căldura numita bibliotecă populară. Căci după ce în viitor vor fi exchise din aceea bibliotecă cărțile de cuprins dogmatică și cele de rugăciuni, biblioteca populară, ...credem că nu va mai putea jigni credința nimăru!“.

Știam că conducerea „Astrei“ nu poate să nesocotească o justă dorință a cercurilor bisericești și de aceea eram aproape

siguri, că se va țineă samă și de dorința noastră. De acum avem făgăduința ei pozitivă și așa ne ținem și noi de sfânta datorință să ne alăturăm la îndemnul călduros al autorității noastre bisericești, cerând și noi preoții noastre, să sprijinească cât se poate mai bine numita bibliotecă. (ar.)

*

Ca un foarte curat rod al apostolatului laic, „*Gazeta Transilvaniei*“ aduce în nr. său 42 din 7 Martie c. la loc de frunte un articol al doamnei Maria M. Baiulescu intitulat „Reflexiuni asupra carnevalului“. Se ocupă într'insul de felul cum se ține acest timp al „câșlegilor“ din partea țăranilor și a păturii culte, insistând cu multă curățenie de gândire și în aceeaș vreme și cu multă satisfacție asupra atitudinii corecte ce a avut-o societatea noastră față de jocul condamnat de orice om cu bun simț, care este așa-numitul „tango“. „Avem — zice foarte potrivit doamna B — mult mai serioase proiecte, mult mai însemnate misiuni și mult prea multe năcazuri, ca să ne batem capul după asemenea sminteli... și suntem cu simțiri prea curate și neistovite ca să ne trebuiască asemeni stimulante și amesturi ale sensurilor“.

Salutăm cu multă bucurie aceste constatări de mare preț și dorim să le auzim cât mai des spuse din partea laicilor, pentru că astfel vom putea ajunge cu încetul acolo, ca ele să devină un bun real al întregii noastre pături culte. (ar.)

*

În legătură cu cele ce s'au scris în această revistă despre rezidarea unui vlădică român în Alba-Iulia înainte de Mihaiu Viteazul, d. Mangra revine în „Telegraful Român“ asupra părerilor sale referitoare la această materie. Scrisul acesta este remarcat de d. N. Iorga în „*Neamul Românesc*“, (Nr. 9) sub titlul: „Răposatul Mangra provoacă“, în felul următor:

„În Telegraful Român sub iscălitura Vasile Mangra se încearcă o polemică științifică.

Eu nu pot răspunde la această provocare.

Părerea mea simplistă e că un om, mort printr'o infamie politică, nu poate trăi nici în știință. Dacă aduce fapte sau idei nouă, acelea se discută, cu scârba pe care o ai culegând aur din murdării.

Aurul se culege din murdării, înlăturându-le.

Dar o discuție oarecum personală, privind omul, nu se

poate face cu acești morți ai păcatelor lor: din murdării nici cel din urmă vagabund nu se coboară să ridice o coajă de pâine“.

... Și când te gândești, că Mangra este și el membru al Academiei române! (ar.)

TELEFON.

Mai multora. Din pricina greutăților tehnice împreunate cu tipărirea unor date statistice mai bogate, continuarea articolului păr. Dr. A. Nicolescu a trebuit să se amâne pe numărul proxim. Până atunci veți avea deci puțină răbdare.

P. Silvașul român. Afară de „Lumina Creștinului“ dela Iași (strada Comanescu) nu cunoaștem nici o altă foaie românească pentru popor, care să întrunească cerințele de cari ne amintești Sf. Ta. Redactată de câțiva oameni de inimă, „L. Cr.“ e scrisă ce-i drept mai ales pentru trebuințele credincioșilor eparhiilor catolice din țară, ea poate fi însă citită cu mult interes și poate face mult bine și la noi. Apare odată în lună și se dă pentru plata de 2'60 cor. (în țară 2 lei).

I. Boarta. La călcâiul broșurei »Alcoolismul« de Dr. I. Marcu și St. Roșianu sunt tipărite statutele »Ligei catolice de abstenență« din Elveția. Acestea pot servi ca îndreptar la compunerea statutelor ligei de temperanță, ce doriți să înființați. Ținta principală a năzuințelor noastre, ce are să se evidențieze și în statute să fie abaterea poporului dela consumarea spirtuoaselor în cârciumă și curățirea serviciilor divine de beuturi alcoolice. De altcum, comitetul reuniunii de misiuni din încredințarea Preav. Consistor va redacta statutele tip pentru liga antialcoolică.

C. Topa-deșartă. 1. Până acum s'au înscris în confraternitatea adoratorilor preasf. Sacrament 59 prooți. Se anunță și acum și credem, că în viitor interesul va fi tot mai mare față de aceasta însemnată cauză. 2. Mai bine, dacă voința de a intra în confraternitate se exprimă pe o carte postală adresată acestei reviste care bucuos servește cu orice informații i-s'ar cere.

B. Brașov. V'am trimis 2 ex din nrul 18—1911 al revistei noastre, în care veți afla statutele cerute. Informații în chestia vitală a înființării diferitelor reuniuni dăm bucuos celor ce ne cer. Suntem foarte veseli pentru viul interes, ce se poartă acestei cauze nu numai sporadic, ci în câte un întreg tract protopopes.

V. Oradea-mare. 1. Rând pe rând vom scrie despre toate. — 2. Bani trimiși pentru ex. date gratuit Vi i-am contat în plata abonamentului de pe anul viitor

C. Belényes-Soukolyos. Pentru completarea colecției V'am trimis și nrii de pe Oct.—Dec. 1912. Fiindcă spuneți, că în anul trecut n'ați primit revista, e natural, să nu plătiți.

F. Barcea mare. În 1911 și 1912 ca cleric, ați avut revista cu preț redus. Așa V'am și computat. De aici, cu ultima solvire, anticipația de abonament și pe sem. I. 1915.

R. Ghinișul de câmpie. Cu plata abonamentului sunteți așa cum ați scris.

C. Vajda-Cămăraș. Cununând din motivele amintite în scrisoarea Sf. Voastre, ați lucrat corect

?? Prin expozitura lui John Németh din Oderberg am primit cor. 12'50 nu știm dela cine și pentru ce?

St. Gusu. Achitat până în 31 Dec. 1913.

P. Ohabaforgaciu. T. ne datorește, până în 15 Martie a. c., cor. 12'50.

Pentru redacție răspunde: Dr. Alexandru Rusu.

Proprietar-editor: Membrii redacției.